

הזמה

משער אני כי עלי להיות אסיר תודה על כך שד"ר פייפס "מעריך" את המניעים שלי וקובע כי "כוונותי מהוגנות וראויות לשבח", למרות שהערתי זו מהווה הקדמה למסקנה כי התוצאות הן "תקות שווא". נוח לו להשאיר בידי הקורא את המסקנה, אם הניתוח שלי או פרשינותו של ד"ר פייפס הם השטחיים.

לפני שנפנה לדבריו של פייפס, ברצוני לציין כי הוא אינו מתמודד עם מספר הנחות חשובות, מתועדות במסמכים, המופיעות במאמרי, ואשר מקעקעות הנחות יסוד במאמרו הקודם.

הרעיון המהווה בסיס לתיזה של ד"ר פייפס הוא שהמנהיגים הסובייטיים מתייחסים למלחמה כאל דבר "תקף דרך קבע", על אף השינויים הצבאיים-טכנולוגיים. לדעתו הם מאמצים את העיקרון של קלאוזבויץ כי "המלחמה כהמשכה של המדיניות איננה משתנה עם שינוי הטכנולוגיה והחימוש" (זוהי ציטטה מדברי מרשל סוקולובסקי משנת 1962, שד"ר פייפס טוען ש"אין ספק שנוסחה בקפידה הדומה לזו שמייחסים בארצות הברית לתיקון לחוקה" - "Commentary", יולי 1977, עמ' 30. מקביעה מדהימה זו אנו למדים דבר מה לא רק ביחס לסגנונו של ד"ר פייפס אלא גם ביחס לגישתו לדיוק).

במאמרי הובאו מקורות סובייטיים מוסמכים שהבהירו שאין כל סתירה בין ההכרה בתוצאות הרוות השואה של מלחמה גרעינית לבין הצורך להימנע ממנה, ואשר חוזרים ומאשרים את התפיסת סות הקלאוזבויציות והלניניסטיות הוותיקות כי המלחמה היא תופעה פוליטית, וכי בתכונה או שלא כתכונה, בהצלחה או שלא בהצלחה, המלחמה היא תמיד המשכה של הפוליטיקה (או המדיניות), כפי שניתן לתרגם את המונח, גם מן הגרמנית וגם מן הרוסית). כמוכן שכך! למרות שמספר סופרים פוליטיים וצבאיים בחרו להשתמש בזאת בזמנים שונים כנושא לוויכוח (כפי שנותח והובהר במאמר שלי, ועודכן בנוסחתו המתוקנת משנת 1981, אם כי לא בזו של ד"ר פייפס), ברור למדי שמנהיגים פוליטיים וצבאיים סובייטיים בני סמכא, דחו את הרעיון שאמיתה זו מרמזת במשהו על קבילותה של המלחמה בתנאים הנוכחיים, שבהם קיימים מאגרי נשק גרעיני אדירים אצל שני הצדדים.

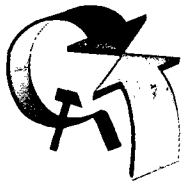
ד"ר פייפס איננו חולק על הניתוח שלי בנקודה זו כפי שהוא מופיע במאמרי (או

בצורה נרחבת יותר בגירסה מ-1981). סופרים פוליטיים וצבאיים סובייטיים שהתווכחו בשאלה זו קודם לכן, הסכימו ביניהם בסוף שנות השבעים, כדבריו של דובר בר סמכא אחד, כי "שום מדינאי ושום אסטרטג - אם הוא שפוי בדעתו - אינו יכול להתייחס למלחמת טילים גרעיניים כאל אמצעי להשגת יעד פוליטי כל שהוא". חבר הפוליטביורו מן השורה הראשונה, קונסטנטין צ'רננקו, הצהיר בנאומו מטעם המנהיגות הסובייטית ב"יום לנין" (22 באפריל 1981), כי המלחמה הגרעינית מהווה איום כל כך חמור "על הציביליזציה כולה, ואפילו על החיים על פני כדור הארץ" עד כי יהיה זה "פלילי להתייחס למלחמה גרעינית כאל המשך הגיוני, כמעט 'חוקי', של המדיניות". עד כאן באשר לטיעון המסכם את מאמרו של ד"ר פייפס משנת 1977 כי "כל עוד מתקשים הרוסים לדבוק בעיקרון הקלאוזבויצני על תפקידה של המלחמה, אין הרתעה הדדית קיימת, לאמיתו של דבר".

במאמרו משנת 1977 טען עדיין ד"ר פייפס כי "ההנחה שמלחמה תרמו-גרעינית כמוה כהתאבדות לשני הצדדים שימשה בידי הרוסים מאז מחצית שנות הששים בעיקר כסחורה לצרכי ייצוא, ובתוך ברית המועצות "מגנים דיבורים כאלה בדרך כלל כ'פציפיזם בורגני'". קביעה זו הייתה בלתי נכונה בצורה בולטת, ובמאמרי משנת 1978 (ועוד יותר בגירסת 1981) צוטטו מספר הצהרות מפי ברוז'נייב ומנהיגים פוליטיים וצבאיים סובייטיים אחרים הסותרים אותה. ד"ר פייפס עובר על כך בשתיקה. וכי מה הוא יכול לומר כאשר נואם ברוז'נייב נאום מוסמך בפני ועידת המפלגה ה-26 וקובע: "המחשבה על ניצחון במלחמה גרעינית היא טירוף מסוכן?"

ד"ר פייפס גם אינו מנסה להזים את מסקנותי בקשר לכך שהסובייטים משל-מים עם שוויון ועם הוויתור על עליונות כעל מטרה, כפי שנאמר עתה לעתים קרובות על-ידי מנהיגים פוליטיים וצבאיים סובייטיים.

ועתה באשר לביקורתו. ד"ר פייפס ואנוכי תמימי דעים שכאשר מנתחים את המחשבה האסטרטגית הסובייטית יש להביא בחשבון חומר מוסמך הנוגע ליעדים הסובייטיים, לדוקטרינה אסטרטגית ולנתונים על התכניות והפריסה האסטרטגיות הסובייטיות. ד"ר פייפס סבור שבמאמרי חסר ניתוח מפורש של התכניות הצבאיות הסובייטיות, אך הוא אינו מסביר כיצד יוכלו אלה לשנות את מסק-

צבאית; טענתי הייתה שהעצמה הצבאית נתפסה כדרושה כדי להגן על בניין המערכת הסובייטית. בעוד שאמרתי כי לעובדה זו הייתה חשיבות שנייה במעלה (כפי שאין ספק שהייתה), טענתי גם שהיה זה "תפקיד מפתח".

חיציה העיקריים של ביקורתו של ד"ר פייפס מכוונים כלפי אחדים מהמקורות הכתובים שמהם שאבתי. הוא מפגין מוסר כפול מוזר מאוד: קודם כל הוא מסכים לחשיבות המקורות הללו, ולאחר מכן הוא מפחית מערכם. לדבריו "ציטטות מוכיחות דבר מה רק לעתים רחוקות." (לאחר שהביא מספר ציטטות כדי לתמוך בטיעוניו ניו שלו). לאחר מכן הוא טוען כי אני "בוחר רק חלק קטן מהציטטות הקיימות". זה מגוחך. כל אחד, ובכלל זה ד"ר פייפס עצמו בכתביו, בוחר רק חלק קטן ממספר המקורות הכמעט אינסופיים הקיימים. מצד שני, אני מתקומם בחריפות נגד האשמתו הבלתי מבוססת כי אני מתעלם מציטטות "בנות סמכא באותה מידה, ומקיפות יותר, אלא שהן מוליכות ללא עוררין למסקנות שונות." זה פשוט לא נכון. יתר על כן, אם מאמין ד"ר פייפס בנכונות הדברים ומבקש לשכנע אחרים, מדוע אין הוא מביא מתוך אותן ציטטות מקיפות "המוליכות ללא עוררין למסקנות שונות"? אף על פי כן אין הוא עושה כך בששה עשר עמודי דפוס, ואינו מביא אפילו מובאה סותרת אחת. (מיד אדון בציטטות שהבאתי ושאליהן מתייחס ד"ר פייפס).

ד"ר פייפס מתנגד לטיעוני בנימוק ש"הרוח המכריע" של הציטטות שהבאתי הוא מתוך "מקורות גלויים", כפי שכמובן הם כל המקורות הסובייטיים שמצטט הוא עצמו במאמרו ב-"Commentary". הוא זוקף לזכותי שהבאתי כדוגמה את הפרסום הסובייטי המסווג "המחשבה הצבאית". אבל גם כאן לא נחה דעתו בגלל המבחר הכמותי המוגבל שהבאתי! ד"ר פייפס קובע שבספרם של דאגלס והבר מוזכרים 86 מאמרים מתוך "המחשבה הצבאית", בעוד אני מצטט רק "מחצית התריסר, נתח זעיר, המהווה מידגם לקוי מאד מבחינה סטטיסטית." מה מעולל טיעון כזה לציטוט שמביא ד"ר פייפס משלושה מקומות בכתבי לנין המונים יותר מארבעים כרכים של אוסף כתביו? הערתו טיפוסית: עוקצנית, משתמעת למספר פנים, אבל לא שייכת לעניין. "אני מניח", אומר הוא, "שהסיבה היא ששמור

שנה כתבתי: "הדוקטרינה הצבאית (והפור ליטית) הסובייטית מבוססת על דגם צבאי של יחסים פוליטיים השאוב מתבנית העימות הבסיסית של העולם המקובלת על הכולשביקים... התפיסה הצבאית... פשתה בכל הפוליטיקה הסובייטית". אחדים מכתבים מוקדמים אלה צוטטו בהערות שוליים למאמרי, וד"ר פייפס התעלם מהם. לו קרא את ספרי, או את החומר המקורי, לא היה כותב כי "הערצתו של לנין לקלאוזוביץ לא ידעה גבול". לנין אכן גילה עניין רב, ובמובנים מסויימים - עניין אוהד, בעבודתו של קלאוזוביץ, אבל גם מתח עליו ביקורת בשל השקפות פילוסופיות "אידיאליסטיות" בלתי מרכסיסטיות. ד"ר פייפס יכול היה גם להיזכר בדעתו של סטאלין משנת 1946, כי קלאוזוביץ כבר סמכא בעניינים צבאיים "התיישן", וכי "מגוחך ללמוד לקחים מקלאוזוביץ בימינו".

אינני מקבל את האפיון "המקוצר" שמאפיין ד"ר פייפס את דעותי. אני, למשל, אינני טוען כי "המשטר הסובייטי" מצפה להרחיב את ההשפעה שלו בעולם באמצעות "התקוממות המעמדות העמליים" - הבהרתי במפורש שאני מאפיין את המרכיב האידיאולוגי במחשבה הסובייטית. הדיפלומטיה הסובייטית פעילה, והעצמה הצבאית אינה אלא אחד הכלים של המדיניות הסובייטית. אין ספק שד"ר פייפס מעדיף לקבוע דעות שיש ברצונו להזים. "חלומות באספמיה" כאלה אינם מצריכים תשובה.

אני עומד על דעתי בקשר לפירוש של המרכסיזם-לניניזם ולתפקידה של העצמה הצבאית. הדחייה שדוחה המרכסיזם-לניניזם את ה"ספונטניות" אינה עונה כלל על השאלה האמיתית, בהלכה ובמעשה כאחד: אילו פעולות ודרכי פעולה נחשבים כהולמים? בשום מקום לא אמרתי כי המנהיגים הסובייטים מטיפים "להמתין תוך השלמה עם הגורל". שאלות המפתח מה נחשב זהיר ואפשרי לעשותו, הן שאלות של מדיניות, ולא של אידיאולוגיה. זוהי הסיבה מדוע יש חשיבות מכרעת להשקפותיהם של הסובייטים בנוגע ליחס הכוחות הגרעיניים.

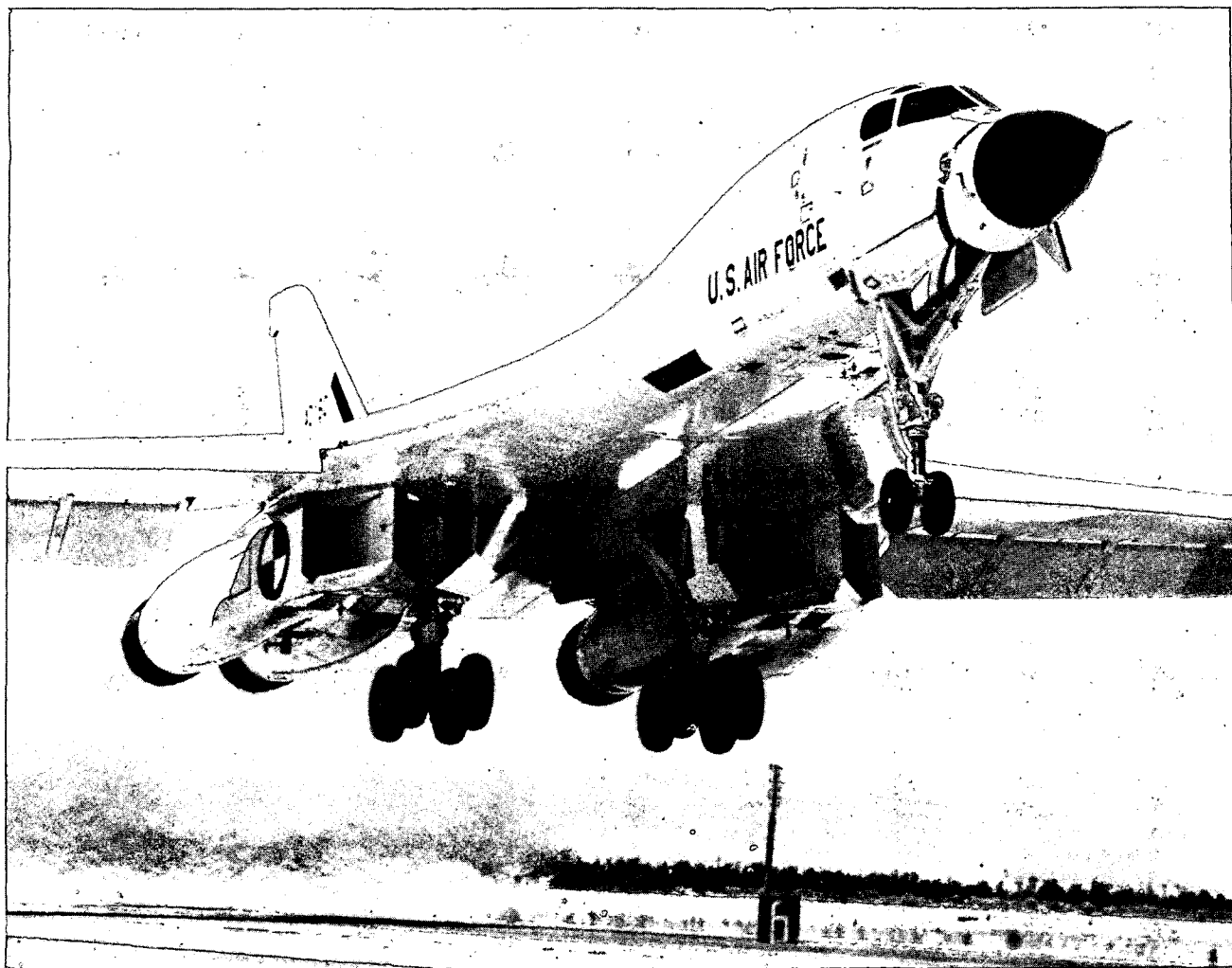
במסותא ממך, ד"ר פייפס: האמנם "אין זה אלא חוסר בקיאות במקורות" המביא אותי לאפיין את העדיפות שניתנה בשלהי שנות העשרים לפיתוח כלכלי ולהבטחת השליטה הפוליטית כמיעודת להקים "סוציאליזם במדינה אחת"? האם אין הוא מוכן להודות אפילו באפשרות של פרשנות שונה? כמוכן שאחת ממטרותיהם של הסובייטים הייתה לכונן עצמה

טיל מיניטמאן III בשיגור

נוחי. אף-על-פי כן נמנע ד"ר פייפס עצמו מלהזכיר דבר בהקשר זה, לבד מציון העובדה שהסובייטים שמים דגש על טילים גדולים המוצבים על הקרקע, על מערכי הגנה אסטרטגיים ועל הגנה אזרחית. תכניות צבאיות סובייטיות אלה ואחרות אינן צריכות להילקח בחשבון כאשר עוסקים בשאלות הכלליות של הדוקטרינה הצבאית ושל היעדים הסובייטיים. אין ספק שצריך לרדן בהן הרבה יותר ביסודיות משעשה ד"ר פייפס במאמרו. לא עסקתי בהן במאמרי שלי משום שהתמקדתי בנושא מצומצם יותר. ד"ר פייפס שוגה כשהוא מניח שיהיו לי קשיים ליישב עובדות אלה עם פירושי למדיניות ולדוקטרינה הסובייטיות, ואין הוא מביא כל ראיות כדי לתמוך בקביעה כזו.

אין ד"ר פייפס צריך להזכיר לי את כתביהם הצבאיים של אַנגֶלס וְלֵנִין, כתבים שניתחתו במספר ספרים שפורסמו מאז 1953. הערותיו על "המיליטריזציה של הפוליטיקה" אצל הסובייטים אינן מהוות תרומה חדשנית כלל ועיקר. כבר לפני 30

מפציץ אמריקני B-1. האם יהוו טולי שיוט תחליף הולם עבורו?

שלו עצמו מדברי לנין להערה קצרה. לגבי בר-פלוגתא מערבי כד"ר פייפס אין זה מוסיף חיזוק לדבריו כשהוא גורף הערות ציניות של לנין על פירוק החימוש כ"ראיה" לדבר מה (לבד מראיה לציניות הנודעת של לנין) יותר מאשר היה הדבר מוסיף חיזוק לדבריו של בר-פלוגתא סובייטי לצטט, למשל, ביטויים דומים מפי טדי רוזבלט. אחרי ככלות הכל, דבריו של לנין הם בעלי עניין כיום לאלה מבינינו החיים בעולם המציאות לא מפני שהם מייצגים מעיין תכונה כל שהיא, אלא מפני שמבחר סובייטי בין זמננו של אמירות מסוימות מתוך המאגר הבלתי נדלה כמעט של כתבי לנין, מקנה לנו ידיעה כל שהיא על הקו הסובייטי הנוכחי, שלשם תמיכה בו נתלים הדוברים הסובייטים באילן גדול כלנין.

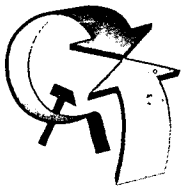
לו היה ד"ר פייפס מעוניין להתוודע אל הכתובים הסובייטיים בני זמננו, היה מגלה שסופרים מן השורה הראשונה, אנשי מפלגה ואנשי צבא, מגלים עניין

ניתוח כהלכה, והדבר משולל ערך לגביו. אם הוא חולק על הניתוח שלי, עליו להציג ביע על הנקודות השנויות במחלוקת. ה"אשמתו" כי אני מאמץ לי מקורות כאלה כפי שהם נראים לי ונסינות אחרים להנחות אותי כיצד לנתח את המקורות האלה, הם יותר מאשר מפליאים. להגנתי (אף על פי שאין אני חש כל צורך להתגונן) הבה ואצטט עד שיהיה מקובל אפילו על ד"ר פייפס: "על ידי פענוח כשרוני של הספרות הסובייטית על בעיות אסטרטגיות, ולאחר מכן פירוש המידע הזה על רקע המסורת הצבאית הסובייטית, הצליח ריי-מונד ל. גרטהוף להתוות תחזית הרואה את הנולד באורח ראוי לציון של המדיניות הצבאית הסובייטית בשנות הששים והשבעים." מי מחכרם של דברים אלה? ריצ'רד פייפס ("Commentary", יולי 1977, עמ' 27).

לפני שנפנה אל הביקורת הישירה ביותר של ד"ר פייפס על הדרך שבה אני משתמש בנתונים, ראויה ה"ציטטולוגיה"

נים הפריטים הנותרים, לערך (צריך להיות: המאמרים) אינם תומכים בהשקפתו כלל ועיקר. ד"ר פייפס טועה; לאמיתו של דבר, "הנותרים" מונים כ-800, והם אינם מנוגדים להשקפותי כלל ועיקר. (עד היום הופיעו 81 חוברות — מ-1963 עד 1973 — ובכל אחת מהן יש בדרך כלל כעשרה מאמרים; עד הופעת המאמר שלי, ב-1969, הופיעו 54 מאמרים.) אולם ספרם של דאגלס והפּר עוסק בנושא הרבה יותר רחב, נוסף להיותו, כמובן, הרבה יותר גדול. ד"ר פייפס שוגה כאשר הוא רומז שבחזתי להתעלם ממראי מקום, והוא רוצה שהקורא יניח שהם רבים, שאינם תואמים את התיזה שלי. לא יכולתי לגלות כאלה, וברור שאין הוא יכול לגלות אפילו מקור אחד כזה בין 86 המאמרים שצוטטו על ידי דאגלס והפּר, או — כנראה — ב-800 ויותר המאמרים המקוריים.

ד"ר פייפס מאשים אותי שאני "מצדד" בשיטה של שזירת ציטטות יחדיו ללא

מהווה "ראיה" התומכת בתיאוריות שלו. על הקורא לחזור ולקרוא את הפסקות את מאת הגנרלים איוונוב וז'מסקוב המובאות במאמרי. ד"ר פייפס טוען כי הדברים שהבאתי משל איוונוב נאמרו בהקשר של ביקורתו של איוונוב על ההשקפות הרווחות במערב, וכי הם מתייחסים רק לתגובה "מצד ברית המועצות". ד"ר פייפס שוגה. אכן, במאמרו של איוונוב מופיעה פסקה הדנה בהשקפות הרווחות במערב בדבר האפשרות של מתקפת פתע מוצלחת על ברית המועצות, ופסקה זו מסתיימת במשפט על התגמול הסובייטי הבלתי נמנע, וממנו מצטט ד"ר פייפס. מה שאין הוא מסביר הוא, מדוע בחר גנרל איוונוב — לאחר שהבהיר את דעתו בקשר לתגמול סובייטי בלתי נמנע כשהוא עוסק במהלומת פתע מערבית ראשונה — להוסיף פסקה נוספת שעננה ינה לא באשליות הנצחון הרווחות במערב עקב התקפת פתע מוצלחת, אלא ב"רמת הפיתוח הנוכחית של טילים גרעיניים", והמגיעה למסקנה כי "מעשית, אין זה אפשרי להשמיד אותם לחלוטין, ולכן גם בלתי אפשרי למנוע מהלומת תגובה קטלנית". יתר על כן, בפסקה הבאה מיד לאחר מכן ממשיך איוונוב ואומר: "באשר לאופני המבצעים האסטרטגיים של הכוחות המזוינים במלחמה גרעינית, גורסת הדוקטרינה הצבאית שלנו (כלומר: של ברית המועצות) בין יתר המבצעים של הכוחות הגרעיניים האסטרטגיים..." יתר על כן, המאמר נושא את השם "הדוקטרינה והאסטרטגיה הצבאיות הסובייטיות", ובוזה צריך היה להיות רמז לד"ר פייפס בקשר לישימותו של התוכן. ולבסוף, חשוב לציין שרק בפסקה המתייחסת לשני הצדדים השתמש גנרל איוונוב במלה "קטלני" כדי לתאר תגמול; בפסקה המצוטטת על ידי ד"ר פייפס שבה מתייחס איוונוב לתגמול הסובייטי, הוא מתייחס פשוט ל"תגמול" (או ל"עונש", על פי התרגום שבו משתמש ד"ר פייפס), מבלי לאפיין אותו כ"קטלני". עד כאן באשר לתיאוריה של ד"ר פייפס — ול"ראיות" שלו.

מובאות סובייטיות רבות אחרות, ובכללן אחדות שהובאו במאמרי משנת 1978 (ועוד יותר במהדורה המתוקנת משנת 1981), עוסקות בתגמול "קטלני" על ידי אחד הצדדים על כל התקפה מן הצד השני. (אגב, כאשר ציטטתי במאמרי הצהרה סובייטית רשמית שנעשתה בזמן

מדברי ד"ר פייפס. גם אין ללמוד מתוכם את הנקודה שהוא מתאמץ כל כך להוכיח. ד"ר פייפס מצטט את הסובייטים הללו כמי שאומרים: "ההכנות שעושה תוקפן להתקפת פתע גרעינית כרוכות בשיפור המיגון של אמצעי ההתקפה ושל יעדים הנמצאים הרחק בעורף..." למעשה, נאמר באותו משפט כפי שהוא מופיע במקור, כך: "לפיכך, ההכנות שעושה תוקפן להתקפת פתע גרעינית כרוכות במישרין לא רק בשיפור הכוננות הקרבית של כלים אסטרטגיים גרעיניים ובהשגת יעילות של המהלומה הראשונה, אלא גם בשיפור רמת המיגון..." מדוע השמיט ד"ר פייפס את הפסקה המודגשת, או מדוע לא ציין, לפחות, את ההשמטה על ידי נקודות, כמקובל בין אנשי ספר? ואולם כל הסטיות הללו שסוטה ד"ר פייפס אינן משפיעות כהוא זה על הציטטה שהבאתי מדבריהם של שני הסופרים הנזכרים, ושאינן ספק שנכתבה בצורה ישימה לארצות הברית ולברית המועצות כאחת: "הכל יודעים שבתנאים הנוכחיים, תהיה מהלומת תגובה מיידית, בעלת עוצמה הרסנית נוראה, דבר בלתי נמנע בשעת סכסוך מזוין בין יריבים השווים, פחות או יותר, בכוחם (בכמות, וביחוד באיכות כלי הנשק)".

ד"ר פייפס בוחר להכליל את הדברים במלים משלו בשעה שהוא חולף ברפרוף על פני מאמרם של הגנרלים איוונוב וז'מסקוב. הוא קובע, כי בעוד שהם מתייחסים לתגמול "מתייחסים טיעוניהם אך ורק ליכולתה של ברית המועצות לגרום מה שאנו מכנים 'נוק בלתי נסבל' לארצות הברית." לדבריו, "אף לא באחד מהמאמרים הללו מצוי רמז כל שהוא שהמחברים רואים במהלומות תגובה 'קטלניות' דבר ישם לארצות הברית ולברית המועצות כאחת. בשני המקרים הוא טועה טעות גסה. לאחר מכן הוא ממשיך ועושה הכללה בטענו כי "המקרה היחיד שבו מזכירים המקורות הסובייטיים מהלומת תגובה 'קטלנית' הוא כאשר הם מתייחסים לתגובה סובייטית על מהלומה מקדימה אמריקנית... למיטב ידיעתי לא קיימת כל הודאה שגם ההנחה ההפוכה קיימת... ראיות אלה (!) מאשרות את ההערכות שלי בדבר התיאוריה האסטרטגית הסובייטית, כפי שבאה לידי ביטוי במאמרי הנזכר מילוי 1977 ב"Commentary"..."

לא ייאמן! ד"ר פייפס מתעלם מהצהרת רבות מצד הסובייטים המובאות על ידי הסותרות במישרין את טיעונו, ולאחר מכן הוא אומר בעלילות כי העדרן של הצהרות כאלה, "למיטב ידיעתי",

בנושאים אחרים לגמרי. כך, למשל, ציטט מאמר המערכת של בטאון משרד ההגנה מדברי לנין, כשהוא מתווה הנחיות לצבא הסובייטי לקראת ועידת המפלגה ה-26, לאמור: "הצורך בהגנת הרפובליקה הסובייטית מכתוב את החסכון הקפדני ביותר במאמצים, ואת היישום היעיל ביותר של כוח העבודה" ("הבטאון הצבאי היסטורי", מס' 10, אוקטובר 1981, עמ' 6). פסקה זו נתפרסמה בעיתון צומה של מערכה רבתי לחיסכון שהתחוללה בכל תחומי המימסד הצבאי הסובייטי. אם נצטט רק עוד דוגמה אחת בתמיכה למדיניות הסובייטית בדבר הצורך להימנע ממלחמה, הזכיר לאחרונה היסטוריון סובייטי מן השורה הראשונה את לנין כמי שאמר: "יום יבוא ומלחמה תהיה כה הרסנית עד שתיעשה בלתי אפשרית בכלל" (א. א. צ'יפריאן, "היסטוריה של ברית המועצות", מס' 1981, עמ' 33, תוך ציטוט מאוסף כתבי לנין, כרך 44, עמ' 304-305).

הלזו בביקורתו של ד"ר פייפס מצוי בנסיונותיו לתקוף את השימוש שעשיתי במקורות שהובאו מתוך "המחשבה הצבאית".

ראשון בהם הוא מאמרו של המרשל קרילוב. ד"ר פייפס מבקש לסייע לקרילוב כשהוא מפרש למעננו את המסר "שקר-ילוב רוצה להעביר" ביחס לחיוניותם של אמצעי ההגנה כסיוע ליכולת ניהול מלחמה התקפית. ד"ר פייפס מצטט מדברי קרילוב כי הנצחון מצריך הכנות בימי שלום, וד"ר פייפס קובע שיש בזה תמיכה לטיעון בדבר הכנות אסטרטגיות הגנתיות. לאמיתו של דבר, מיד לאחר משפט זה מופיע משפט נוסף, המצביע על מחשבותיו של קרילוב באותו זמן: "כוחות הטילים האסטרטגיים חייבים להיות בכוננות קרבית מתמדת כדי שאפשר יהיה לשגר מיד מהלומת תגובה קטלנית בטילים גרעיניים נגד התוקפן, למקרה שזה יסתכן בפתיחה במלחמה גרעינית." בניגוד לפירושו של ד"ר פייפס, דברים אלה עולים בקנה אחד עם הרתעה הדדית ואפילו השמדה הדדית מובטחת, בהנחה ששני הצדדים נוקטים עמדה כזו, כפי שאכן הם עושים.

לאחר מכן מצטט ד"ר פייפס מדבריהם של שני סופרים צבאיים סובייטיים שהזכרו על ידי — גנרל וסנדין וקולונל קוונצוב; גם זאת הוא עושה כדי לתמוך בטיעונו על הדגש המושם על "הכנות הגנתיות". הדברים שהוא מצטט אינם עומדים בשום סתירה לדברים שהבאתי אנוכי מתוך אותו מאמר, כפי שמשמע

הקביעה הסתמית כי נשמעו "דיבורים בלתי אחראיים בחוגים מסויימים בכרית המועצות" בשנות החמישים והששים, כאילו "תביא מהלומה מקדימה נצחון מהיר, מכריע ובלתי מכאיב." אין ביכולתו של ד"ר פייפס לצטט מראה מקום אחד, או מקור אמין אחד כדי לתמוך בטיעון כזה; יתר על כן, הטיעון אינו אמין על פניו, בהתחשב בנחיתות הסובייטית באותם ימים.

בצינו את הצורך להשיב את המאזן הצבאי על כנו בשנת 1969, כשהופיע המאמר ב"מחשבה הצבאית" המצוטט במאמרי, מדגיש ד"ר פייפס את הצורך החיוני ביכולת אסטרטגית הגנתית והתקפית כאחת, כהכנה למלחמה גרעינית. לבד מן העובדה שמאמרים אלה, בשנת 1969, אכן שמו את הדגש על החשיבות המיוחדת של הגנה נגד טילים בליסטיים במאזן הגרעיני (כפי שצוטט במאמרי), וכי הם קדמו לסאלט 1, מתעלם ד"ר פייפס לחלוטין מהסכמתם של הסובייטים, למעשה ועל ידי האמנה בדבר הטיים לים, לאיסור של ממש על מערכי הגנה נגד טילים בליסטיים, וזה לאחר שהוא עצמו מציע להתבונן בתכניות הצבאיות הסובייטיות. כיום עומדים לרשות ברית המועצות 32 משגרי טילים נגד טילים בליסטיים מבצעיים, בהשוואה ל-64 משגרים בשנת 1969, ונוסף לכך קיימת המגבלה שבאמנה על הצבת יותר מ-100 משגרים באתר אחד. האם מסייעת עובדה זו להשקפתו של ד"ר פייפס בדבר מאמץ סובייטי כולל להגיע להיערכות אסטרטגית הגנתית-התקפית מקיפה? אולם למרות העיוותים שנוצרו בידי ד"ר פייפס תוך כדי מאבק עם הראיות הדוקטרינריות, עולים דברים אלה בקנה אחד עם השלמתם של הסובייטים עם מצב של הרתעה הדדית.

נושא השקפותיהם של הסובייטים על המלחמה הגרעינית, ההרתעה, האסטרטגיה והדוקטרינה הצבאית הוא נושא מורכב, ומצריך עיון הרבה יותר מעמיק. מאמר "הזמה" זה מסתיים כאן מפני שהעורך קורא לשים לכך קץ, ובצדק לדעתי, ככל שהדברים נוגעים לחילופי הדעות הנוכחיים. אבל אין ספק שהנושא הבסיסי מצריך עיון נוסף ומאמץ רציני רצוף לקבוע מה הן ההשקפות הסובייטיות. הבה נקווה שניתן להעלות את רמת הויכוח ולמקד אותו בנקודות השנויות במחלוקת.

חדשה, כך נאמר במצעה של המפלגה הקומוניסטית של ברית המועצות, 'לא יסבלו עוד העמים מערכת המטילה אותם לתוך מלחמות חורבן. העמים יגרפו את האימפריאליזם ויקברו אותו.' כלומר, אין זו 'עליונותה של רוסיה בכוחות אסט-רטגים התקפיים והגנתיים', כפי שמציג זאת ד"ר פייפס, אלא העמים המגיחים מבין החרכות הרדיו-אקטיביות כשהם מלאי חימה על האימפריאליזם שפתח במלחמה הם שיהיו המנצחים, ולא יהיה זה 'נצחון סובייטי' במובן המשתמע מדבריו של ד"ר פייפס, אלא 'גריפת האי-מפריאליזם וקבורתו.' ייתכן שלא ייותרו הרבה רוסים או אמריקנים; יהיה אשר יהיה הבטחון שיש לגרול בוכארב בעתיד, לאחר מלחמה גרעינית, אין הוא נשען על טילי ה-SS-18, אלא על "כובד משקלה" של ההיסטוריה.

לאמיתו של דבר מדבר גרול בוכארב גם על "אפשרות הנצחון של המדינות הסוציאליסטיות במלחמת עולם גרעינית", וזה בפסיקה שצוטטה במאמרי, אבל זאת רק כדי לקבוע כי: "המפלגה הקומוניסטית של ברית המועצות והמפלגות המרכסיסטיות-לניניסטיות האחרות דוחות בהחלטיות... את היותה של מלחמת עולם גרעינית דבר רצוי מנקודת הראות של האינטרסים של המהפכה הפרולטרית העולמית..." נהפוך הוא, טוען בוכארב, העצמה הצבאית הסובייטית מסייעת להרתיע את האימפריאליסטים ולמנוע מלחמת עולם (ראה את המובאה במאמרי).

יש קביעות רבות אחרות אצל ד"ר פייפס שאינן נתמכות בראיות; למשל —

המו"מ כסאלט, תרגמתי את המילה המתורגמת בדרך כלל, ובצורה מוצלחת יותר, כ"קטלנית", במונח "ניצחת". אסתפק בציטטה אחת, מתוך מקור שד"ר פייפס מכיר בסמכותיותו: "המחשבה הצבאית". במאמר משנת 1973, שבשעה שהופיע המאמר שלי אי אפשר היה עדיין להשיגו כבלתי מסווג, העוסק ב"טכנולוגיה ובאסטרטגיה הצבאית", קובע גנרל צ'רדניצ'נקו (אגב — משתף פעולה הדוק, ומחבר בצוותא עם מרשל סוקולובסקי בעבר): "תוקפן שיפתח במלחמה גרעינית יהיה צפוי בצורה שאין חזרה ממנה למהלומת תגמול גרעינית קטלנית בידי הצד שכנגד" (כך; ולא רק "בידי ברית המועצות"). מאמר זה הוא אחד מתוך סדרה של מאמרים על האסטרטגיה הצבאית הסובייטית.

ד"ר פייפס מתימר לראות בפירוש שלי למאמר אחר, מאת גנרל בוכארב, דבר מתמיה. הוא מצטט פסיקה ש"השמטתי" ("במתכוון, עלי להניח", הוא מוסיף בחומרה), ומוצא כי "חבל שהשגריר גר-טהוף שלל מקוראיו את הפסיקה המכרעת הזו." פירוש הדבר, כך הוא אומר, כי "עליונותה של רוסיה בכוחות אסטרטגיים התקפיים והגנתיים תביא לנצחון סובייטי."

נהפוך הוא. אני שמח להזדמנות לבחון יחד עם ד"ר פייפס את הדברים שהוא מצטט משל בוכארב. מהו ההקשר שבו נאמרו? זהו סיכום פוליטי כללי בסיומו של המאמר. בפסיקה שקודמת לו, מיד לפני זו שציטט ד"ר פייפס, נאמר כך: "אם למרות זאת יעזו התוקפנים האימפריאליסטים לפתוח במלחמת עולם

חילולים סובייטים מתרגלים הפעלת סוללות טילים נ"מ בעת התקפת אבי"ח

